

SO‘ZLARI QALBLARGA YO‘L TOPGAN SHOIR

Dulonova E'zoza Sadullo qizi

Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti

O'TVA yo'nalishi 1-bosqichi talabasi

ezozadulonova0308@gmail.com

[Tel: +998990120559](tel:+998990120559)

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek xalq shoiri Muhammad Yusufning hayoti va ijod yo'li ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shoir she'riyatida aks etgan Vatan, ona, muhabbat, sog'inch va insoniy qadriyatlar masalasi markaziy o'rinda turadi. Maqolada Muhammad Yusufning bolalar va kattalar uchun yozilgan she'rlaridagi g'oyaviy-badiiy xususiyatlar ochib beriladi, shuningdek, shoir ijodining tarbiyaviy ahamiyati yoritiladi. Uning vatanparvarlik ruhidagi asarlari yosh avlod qalbida milliy g'urur va yurtga sadoqat tuyg'ularini shakllantirishdagi o'rni asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Vatan, she'r, ona, muhabbat, sog'inch, xalq, samimiylik, adabiyot, ilhom.

Abstract: This article analyzes the life and creative activity of the People's Poet of Uzbekistan, Muhammad Yusuf. Special attention is paid to the ideological and artistic features of his poetry, which reflects themes such as homeland, mother, love, longing, and universal human values. The educational significance of the poet's works, especially his patriotic poems that foster national pride and devotion to the homeland among the younger generation, is emphasized.

Key words: Homeland, poetry, mother, love, longing, people, sincerity, literature, inspiration.

Аннотация: В статье рассматриваются жизнь и творчество народного поэта Узбекистана Мухаммада Юсуфа. Анализируются идейно-художественные особенности его стихов, посвящённых Родине, матери, любви и общечеловеческим ценностям. Особо подчёркивается воспитательное значение патриотической лирики поэта и её роль в формировании национального самосознания молодёжи.

Ключевые слова: Родина, стихотворение, мать, любовь, тоска, народ, искренность, литература, вдохновение.

O'zbek xalqining sevimli shoiri Muhammad Yusuf zamonaviy adabiyotimizda o'ziga xos o'rin egallagan ijodkorlardan biridir. Uning she'rlari xalqona ohang, samimiy tuyg'ular va sodda, ammo ta'sirchan ifodalari bilan o'quvchini o'ziga rom etadi. Shoirning vatanparvarlik, muhabbat, sadoqat, xalq dardi va insoniy qadriyatlarni kuylagan asarlari keng kitobxon ommasi qalbidan chuqur joy olgan. Ayniqsa, yurakdan chiqqan samimiy satrlarining xalq qo'shiqlariga aylangani uning ijodini yanada ommalashtirdi. Muhammad Yusufning ijod yo'li mustaqillik davri o'zbek she'riyatining shakllanishida muhim bosqichlardan biri bo'lib, shoir o'z she'rlarida xalq ruhiyati, milliy g'urur va zamonning murakkab jarayonlarini badiiy talqin etdi. Uning satrlarida hayotning sodda manzaralari bilan bir qatorda, chuqur falsafiy mushohadalar uyg'un holda mujassam. Shuning uchun ham Muhammad Yusuf she'riyati o'zbek adabiyotining dolzarb mavzularini yorqin va jonli til bilan ifoda etganligi bilan ahamiyatlidir. Ushbu maqolada shoirning hayoti, ijod bosqichlari, she'rlari mazmuni hamda ularning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Muhammad Yusuf zamonaviy o'zbek adabiyotida o'ziga xos badiiy tafakkuri, xalqona ohangi va samimiy lirizmi bilan ajralib turadigan ijodkorlardan biridir. Shoir she'riyati sodda, ravon, ammo chuqur ma'no va kuchli hissiy ta'sirga ega bo'lib, keng kitobxonlar ommasining qalbidan mustahkam o'rin egallagan. Uning Vatan, muhabbat, ona, xalq dardi va insoniy

qadriyatlarni kuylagan asarlari o'zbek she'riyatining muhim namunalaridan sanaladi.

Muhammad Yusuf ijodi mustaqillik davri o'zbek she'riyatining shakllanishida muhim bosqich bo'lib, shoir o'z asarlarida milliy ruh, tarixiy xotira va zamon muammolarini badiiy talqin etgan. Uning she'rlarida hayotiy soddalik bilan bir qatorda chuqur falsafiy mushohada ham mujassamdir. Shu bois shoir ijodi adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan doimiy tadqiqot talab etadigan muhim manba hisoblanadi. Mazkur maqolada Muhammad Yusufning hayoti, ijodiy faoliyati hamda ayrim she'rlarining g'oyaviy-badiiy tahlili amalga oshiriladi.

Muhammad Yusuf (Muhammadjon Yusupov) 1954-yil 26-aprelda Andijon viloyati Marhamat tumanida tug'ilgan. U 1978-yilda Toshkent rus tili va adabiyoti institutini (hozirgi O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti) tamomlagan. Shoir turli yillarda matbuot va nashriyotlarda, jumladan, "Toshkent oqshomi", "O'zbekiston ovozi", "Tafakkur" jurnalida hamda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasida samarali faoliyat olib borgan. Muhammad Yusufning dastlabki she'rlari 1976-yilda "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan. Shoir keyinchalik o'zining sermahsul ijodi bilan o'zbek she'riyatida alohida maktab yaratdi. U "O'zbekiston xalq shoiri" unvoni hamda "Do'stlik" ordeni bilan taqdirlangan. Muhammad Yusuf (1954–2001) XX asr oxiri – XXI asr boshlarida o'zbek adabiy jarayonida yetakchi o'rin egallagan ijodkorlardan biridir. Shoir ijodini adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilishda lirik subyekt, badiiy obraz, poetik semantika, milliy konsept kabi nazariy tushunchalar muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Muhammad Yusuf she'riyatida Vatan obrazi badiiy konsept darajasiga ko'tarilgan. "Vatanim" she'rida Vatan geografik hudud sifatida emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va ma'naviy tayanchi sifatida talqin qilinadi. Ushbu yondashuv shoir poetikasida ramziy obrazlilik va intertekstual ishoralar orqali amalga oshiriladi. Mashrab, Navoiy, Bobur kabi tarixiy shaxslarning tilga olinishi Vatan konseptining semantik maydonini

kengaytiradi. Shoirning muhabbat lirikasida esa lirik konflikt va ichki drammatizm ustuvorlik qiladi. “Tushlarimga kir” she’rida sevgi armon va taqdir tushunchalari bilan bog‘lanib, ekzistensial kayfiyatni yuzaga chiqaradi. Lirik qahramon taqdirga tan berish orqali ruhiy iztirobini ifodalaydi, bu holat she’rning umumiy emotsional fonini belgilaydi. Shoirning har bir kitobi o‘quvchini o‘zining samimiy ohangi, xalqona tili va yurakdan chiqqan tuyg‘ulari bilan o‘ziga rom etadi. Ayniqsa Vatan mavzusiga bag‘ishlangan she’riy to‘plamlari o‘zbek xalqining tarixiy xotirasi, g‘ururi va milliy iftixorini badiiy ifoda etgani bilan e’tiborga loyiqdir. Shuning uchun ham Muhammad Yusuf asarlari bugungi kunda maktab darsliklaridan tortib ilmiy-adabiy tadqiqotlargacha keng qo‘llaniladi.

Muhammad Yusuf ijodining asosiy qismi ona, Vatan va muhabbat mavzulariga bag‘ishlangan she’rlardan iborat ekanligini alohida ta’kidlash zarur. Shoirning eng ta’sirchan misralarida aynan shu uch mavzu bosh g‘oya sifatida namoyon bo‘ladi. Onaga bo‘lgan cheksiz hurmat va sog‘inch, Vatanga bo‘lgan sadoqat hamda insoniy muhabbatning nozik kechinmalari uning deyarli har bir she’rida o‘ziga xos badiiy talqinda ifodalangan. Muhammad Yusuf bu mavzularni sun’iy balandparvozlikdan yiroq, balki xalqona, sodda va yurakka yaqin ohangda yoritgani bois, uning she’rlari har bir o‘quvchining qalbiga tez yetib boradi. Shoirning ona haqidagi she’rlari mehr-muhabbat va sog‘inchga to‘la bo‘lsa, Vatan mavzusidagi asarlari milliy g‘urur, tarixiy xotira va sadoqatni uyg‘otadi. Muhabbat she’rlari esa inson qalbidagi nozik tuyg‘ularni samimiy ifoda etganligi bilan ajralib turadi. Ana shu uch mavzuning mushtarakligi Muhammad Yusuf ijodining asosiy ruhini belgilaydi va uni o‘zbek she’riyatining eng sevimli shoirlaridan biri sifatida tanitadi. Ona mavzusidagi she’rlarda Muhammad Yusuf ona arxetipiga murojaat qiladi. “Onamga xat” she’rida ona obrazi mehr, panoh va axloqiy tayanch ramzi sifatida namoyon bo‘ladi. Halqa kompozitsiyasi va takror misralar yordamida lirik qahramonning ruhiy holati barqaror iztirob sifatida tasvirlanadi. Ushbu

she'rdagi psixologik lirizm yetakchi badiiy usul sifatida namoyon bo'ladi. Umuman olganda, Muhammad Yusuf ijodida badiiy soddalik tashqi shakl bo'lib, uning ichki qatlamida chuqur hayotiy falsafiy mazmun va milliy-estetik tafakkur mujassamdir. Shoir ijodida Vatan, ona va muhabbat mavzulari yetakchi o'rin tutadi. "Vatanim", "Ona ko'zi", "Halima enam allalari", "Turkiston", "Yurak nidosi", "Saylanma" kabi she'riy to'plamlari o'zbek adabiyotining nodir durdonalari sanaladi. Ushbu asarlarda shoir milliy o'zlik, tarixiy xotira va insoniy tuyg'ularni yuksak badiiy mahorat bilan ifoda etgan. Muhammad Yusufning "Tushlarimga kir" she'rida muhabbat va armon motivlari markaziy o'rinni egallaydi.

Lirik qahramon sevgiga yetolmaslik iztirobini taqdirga tan berish orqali ifodalaydi. "Peshonam shu ekan, peshonang shudir" misrasi orqali shoir inson taqdirining o'zgaras qonunlariga ishora qiladi. "Vatanim" she'ri esa shoir ijodidagi vatanparvarlik lirikasining eng yorqin namunalaridan biridir. Unda Vatan tarixiy shaxslar, buyuk siymolar timsolida ulug'lanadi, shu bilan birga, yurt boshidan kechirgan og'riqli davrlar ham badiiy tasvirlanadi. "Onamga xat" she'rida esa ona siymosi mehr, sog'inch va ruhiy panoh ramzi sifatida talqin etiladi. Halqa kompozitsiyasi asosida qurilgan ushbu asar lirik qahramonning ichki iztiroblarini chuqur ochib beradi.

Xulosa qilib aytganda, Muhammad Yusuf ijodi o'zbek she'riyatida xalq qalbiga yaqinligi, samimiyligi va tarbiyaviy ahamiyati bilan alohida ajralib turadi. Shoir ona va Vatan mavzularini yurakdan kuylay olgani, milliy qadriyatlarni badiiy jihatdan yuksak darajada ifodalagani bilan chin ma'nodagi xalq shoiri maqomiga erishgan. Uning asarlari yosh avlodni vatanparvarlik, insonparvarlik va milliy o'zlik ruhida tarbiyalashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Muhammad Yusuf ijodi o'zbek she'riyatida samimiylilik, milliylik va kuchli tarbiyaviy ruh bilan ajralib turadi. Shoir ona va Vatan mavzularini badiiy jihatdan yuksak darajada talqin qilgan holda, xalq qalbiga yaqin obrazlar yaratdi. Uning asarlari yosh avlodni vatanparvarlik va insoniylik

ruhida tarbiyalashda muhim adabiy manba bo'lib xizmat qiladi. Shuni alohida aytishim mumkinki, hamma inson ham vatan, ona deya kuylashi mumkin-u, ammo ona yurti maromiga yetkazib, yurakdan kuylay oladigan, xalq dilini biladigan ijodkorgina chin shoir bo'la oladi! Muhammad Yusuf bunga yorqin timsol bo'la oladi deb o'ylayman. Shoir she'rlari orqali odamlarning unitayozgan qadriyatlarimizni, millatimizni asrab avaylashga chorlaydi. Uning she'rlaridagi oddiy obrazlari, ayni paytda munis va qadrdon, tub mohiyati yani ular timsolida shu ona vatan, muqaddas tuproq, shu vatanning azizligi, mo'tabarligi aks ettirilgan.

Asosiy adabiyotlar

1. Muhammad Yusuf. (1987). *Bulbulga bir gapim bor* (She'rlar). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
2. Muhammad Yusuf. (n.d.). *Tanish teraklar* (She'rlar). [To'plam — chop yili turlicha nashrlar mavjud].
3. Muhammad Yusuf. (2007). *Saylanma: She'rlar* (turli yillarning eng sara asarlari). [Saylanma to'plamlar — audio va bosma nusxalari mavjud].
4. Muhammad Yusuf. (1998). *Uyqudagi qiz* (She'rlar). Toshkent: [nashriyot]. (Mazkur she'rlar to'plami va boshqa kitoblarining ko'plab elektron nusxalari va skanerlari mahalliy kutubxonalar va onlayn arxivlarda mavjud).
5. Muhammad Yusuf. (2015). *Poems by Muhammad Yusuf* (Selected poems in Uzbek and English, trans.). Jasmaya Publication House.

Ilmiy-tahliliy maqolalar va monografiyalar (Muhammad Yusuf ijodi haqida)

6. Xojimatova, B.R. (2022). *Muhammad Yusuf ijodining maftunkorligi*. CyberLeninka (maqola). — Shoir ijodining badiiy xususiyatlari va lirik tahlili.

[КиберЛенинка](#)

7. Oriens tahriri. (n.d.). *Muhammad Yusufning tarjimalari* (maqola/taqriz). Oriens jurnalida Muhammad Yusuf ijodining tarjima va xalqaro kontekstiga oid materiallar mavjud. oriens.uz
8. JournalPPW (maqola). (2022). *Expression of the linguistic concept of “Motherland” in the poetry of Muhammad Yusuf* (lugʻaviy-konseptual tahlil). — Prezidentlik va vatan motivlariga oid lingvistik yondashuvlar. journalppw.com
9. Tafakkur.net (maʼlumotnoma). (n.d.). *Muhammad Yusuf: hayoti va ijodi* — biografik maʼlumotlar va ijodiy faoliyat haqida umumiy sharh. (Oʻquv va metodik maqsadlar uchun qulay). Tafakkur
10. Oʻquv-tahliliy maqolalar toʻplami (mahalliy jurnallar): maqolalar misollari — “Muhammad Yusuf — vatanning sadosi” va boshqa tahliliy maqolalar (Oyina.uz, Tamaddun jurnali va h.k.).